

ЙОРДАН РАДИЧКОВ ЛАНСКИТЕ ГНЕЗДА

chitanka.info

Гората още се зеленее, но полето вече е белязано с белега на меланхолията. Половината от птичия свят е отлетял на юг, останала е само зимната птица. Черна чавка отива да пие вода на реката и по пътя си от хълма до реката спира на три места да огледа няма ли насреща ѝ да излезе нещо застрашително. Тя избира високи дървета, за да кацне на тях, оглежда се, подвикне: „Ча, ча!“, и хвъркне до следващата наблюдателница. Ситна муха излезе да хвърчи над ливадите, събира се на облаци над добитъка. По това време през лятото се появяваха лястовици и с бръснещ полет покосяваха мухата. Сега лястовиците ги няма и мухата хвърка спокойно. Мушица, мушица, ама и тя има душица, иска да поиграе... Паяци сноват из въздуха, точат паяжина, като че бързат да опаковат земята, да я омотаят здраво със сребърна нишка и после да я помъкнат нанякъде.

Ние сме в полето с добитъка още от пролетта. Стоката излиза на паша в ливадите, тревата тогава е жива и луда, нищо не може да се изпречи пред нейния път и макар стоката да я пасе настървено, тя буи, стига до коляно, източва се, докосва коремите на кравите. Косачите са, които ще спрат това зелено буйство на ливадите. Подир коситба ние откриваме тук или там на най-неочаквани места стари гнезда на пълпъдъци и яребици. „Бре, бре! — викам си. — Гледай ти, сто пъти сме минавали оттука и не сме забелязали, че пълпъдък е мътил!“ Лятно време ние ги чуваме само как ни подвикват от различни страни и сме се лутали подир техните измамни подвиквания, без да открием някъде пълпъдък, защото пълпъдъкът подвиква обикновено там, дето го няма. Виж, славеят е съвсем друга птица — в гората славеят пее до захласване. Завалията, стиска се за някое дърво да не падне и пее, та се къса. Чак като го потупаш по рамото, ще се сепне и ще отхвърчи. Като погледнеш птичката, и птичката като човека — една хитра, друга наивна, трета пък обича да се закача. Ей го коса. Колко пъти сме вървели из гората да дирим пощръкелелите крави и тъй, както вървим, чуваме, че някой подсвирне зад нас, сякаш човек подсвирква. Обръщаме се — няма никакъв човек. Вместо човек в гората стой кос. Повървим, повървим, пак някой подсвирне. Обърнем се — нашият кос. Дали го прави от любопитство това, за да разбере къде отиваме, или му омръзва да се мотае сам из гората, та търси компания — не зная. Ние и в лозята сме ходили да крадем, косът и там подсвирква. Много често сме бягали и когато в бягството си се обърнем да видим кой ни гони,

гледаме пак нашия кос, стои в края на лозето, сякаш ни пита: „Що берете грозде!“

Та птица и народ всякакъв има. Ние нали сме всеки ден по полето да пасем добитъка, а всеки ден през полето различен свят минава. Зададат се цигани, едни викове, една неразбория, ние си викаме: „Тия ще се изпоколят!“, и юруш към циганите. А кога отиваме на пътя, гледаме, че циганите си седят по каруците, ни голи ятагани са извадили, ни голи ножове, ами на тях приказката им била такава. Ако човек слуша отдалече, ще помисли, че жертва ще има, пък то няма никаква жертва. Буря ще мине през полето да ни намокри като кокошки, гръмотевици понякога ще се сринат отгоре ни — краят ни е много градобен и гръмотевичен. В къщи все ни съветват да гледаме, кога се зададе буря, да не скрием стоката под дървета, а и ние да не се крием под дървета, защото върху тях най-много пада гръм. Познаваме такова дърво, то стърчи разполовено на две, обгорено, но не пада, а се мъчи с малко бледа шума да прикрие раните си. Другите дървета, пълни с гнезда и птици, при вятър започват луда игра, а удареното от гръм при вятър се свива и се мъчи само някак да прикрие голотията си. И птици не гнездят в него, само стършели гнездят. И понеже там е гнездо на стършели, то и народ, и добитък го заобикалят... Та имаме такова дърво в полето!

Затуй при буря всички ние — и деца, и стока — заставаме под дъжда на открито. И макар че стоим на открито, това лято подир коситба на съвсем гола ливада гръм уби една крава. Момчето с кравата взе да реве с все сила: „Олеле, уби кравата! Олеле, уби кравата!“ — И все със: „Олеле, олеле!“, отиде в селцето да обади. Бащата дойде с още неколцина да дерат кравата, поне кожата ѝ да може да се използва, но кога я разрязах, се видя, че цялата е станала на въглен... Гръм пада и на открито! Но това е само през лятото.

През лятото и дъждове повече има, и народа повече минава, два валяка вече минаха — отиват да валират шосе в планината — и ние ходихме да ги гледаме как вървят по пътя. И войничето ходихме да гледаме как двама свирепи власи го откараха по пътя. Това войниче возело хляб с каруца, ама го хвацат партизани, откарват го заедно с каруцата в гората и подир някое време го пуцат да се върне обратно, само че хляба оставили при тях си. Войничето, щом отива в частта, разправя цялата работа от игла до конец. В гората партизаните го

хранили, войничето отначало се много изплашило, но после останало доволно и предоволно. Те и бележка му дали до началниците, та да го оправдаят. Началниците разправят на войската, че партизаните где кого хванат, го дерат с кремък, а пък войничето разправя съвсем други работи. За да не разлага войската, началниците го преместват в друга войска и там от дума на дума войничето си разправя одисеята и вземе, та разложи и тази войска. После го пратят в друга войска и така, от войска на войска, най-после попадна в селцето ни. Селцето беше блокирано, завардваха за партизани, войската бе все от запасни, повече власи. Нашите разправят, че това влахът много обича да има нашивка, за една нашивка убива човека. Та свирепите власи затвориха войничето, ама нали подпитват, а като подпитват, то разправя кое как е било и взе, че разложи и власите. Началникът на власите, като видя, че повече не може да се изтрае, отпраща войничето в друга част, сигурно още по-свирепа. Ние гледаме, че по пътя иде войничето и двама подире му с пушки. Бегом на пътя, а войничето си върви, гледа все напред и си мълчи. То едно никакво войниче, съвсем самотно, дъното на панталона му празно, па и панталонът му не е по мярка. Старите, дето са служили войници, разправят, че на войника нищо не му е по мярка. На това войниче също. То върви и мълчи, а ония свирепи власи зад него току реват: „Млък!“ То нищо не казва и гледа, ако може, да върви като буболечка, по пътя, но колко по гледа да върви като буболечка, толкова ония викат по-свирепо подире му: „Млък!...“ Сигурно заповедта е такава!

Всякакъв народ минава през полето. Веднъж гледаме, иде керван. От горните села караха дърва за града, пътят минава през нас. Иде керванът и ние, както гледаме отстрана, виждаме, че последната кола пуши като комин. „Ей, чичо! — викаме. — Запалил ви се е керванът!“ „Марш оттука бе!“ — изрева един от коларите и хвърли подире ни тояга. Добре, ама не извървяха и сто метра, и като казаха: „Стооой!“, и се юрнаха към колата. А тя дими, нищо се не вижда от пушек. Де вода, де едно друго, изгасиха колата. Ние пристъпваме да гледаме какво става. Човекът да вземе да забрави да смаже оста и тя се трила, трила и се запалила. Изгасиха я, туриха катран, ние се трупаме около колата, горди, че сме забелязали и че сме обадили. „Какво се трупате бе? — изрева човекът с колата. — Сеир ли дирите тука! А!“ И ни подбра с един остен, та се пръснахме като пилци... Народ всякакъв минава! А,

то нека се зададе пак керван и да вземе да се запали някоя от колите! Ще види тогава керванът дали ще тичаме да викаме: „Ей, чичо, керванът се е запалил!“ Пръста си няма да мръднем, ами ще стоим в ливадата и ще гледаме как колата ще изгори, а ония ще вървят напред улисани в приказки. И кога се обърнат назад и извикат: „Леле, къде е колата!“, ние пък ще им извикаме: „Ядец!“ За тази работа сме се наговорили. Кервани минават всяка седмица, обаче всичките смазани. Ние правим магия в полето, обесили сме една жаба на удареното от гръм дърво, но магията, изглежда, не хваща. Или тя не хваща, или ония много си смазват колите.

През лятото смок ще утрепем, ще отидем на пътя на завой, кога видим, че жените са нарамили мотики и се връщат от градините. Турим смока на пътя, скрием се в трънките, а жените вървят, смеят се: „Охо-хо“, „Иииии!“, само както жени умеят да се смеят. Смеят се, смеят се и ревнат като лъвове: „Олеле, змия!“ Каква бъркотия настава само докато разберат, че смокът е пребит и е турен от някого да ги плаши. „Господ да ви убие!“ — почват с клетви жените и плюят в пазвите си, а някои хвърлят подире ни камъни. То се знае, вечерта боят не ни мърда. Ако туриш смок на пътя — бой. Ако си се катерил по дърветата през деня и си скъсал ризата си — бой. Ако си паднал да обелиш едното коляно — бой. Ако добитъкът е влязъл да прави пакост някъде — бой. Ако е поцърклял — пак бой, като че ли ние ходиме да пушаме щръклица по добитъка. Че ние, ако можем, ще ѝ извием врата на щръклицата, но къде можеш да я настигнеш! Тя само бръмне и стоката пощурява.

Всичко туй ние трябва да го плащаме. И смока и скъсаните ризи, и какво ли не! На възрастните, разбира се, им е лесно, те не се катерят по дърветата. Възрастен човек, да го пребиеш, пак няма да се качи на дърво, ние обаче не изтрайваме. Щом видим дърво, и викаме: „Аде да видим кой ще се качи по-бързо!“ По цял ден висим по дърветата. Не е останало гнездо, в което да не сме си пъхнали носа. Но ето че птичката си измъти птичетата, хване ги за ръка и ги отведе; на юг. Гнездата сега стоят празни, полето също тъй е празно, есен е. Тревата не иска повече да расте, добитъкът няма вече какво да стриже от нея, тук-там само чопли по малко... Кервани вече не минават, за да се надяваме, че ще задими някоя ос, двата валяка изглежда, че са оваляли шосето в планината, защото се върнаха обратно. Ни смок има да го трепем и да

го туряме на пътя, ни жаба, за да правим магия. Всичко се прибра, само паяците сноват неуморно и кръстосват сребърна свила из въздуха.

А, и полякът се задава през полето към нас! Върви той важен-важен, накривил на едната страна държавна капа, презрамчил пушка и стъпва така изтежко, сякаш додето ти стига окоето, всичко е негово. Не зная дали има смисъл да ви казвам колко мразим ние поляка. Никой не ни е теглил толкова много ушите, както той ги е теглил. Ако ни погледнете, ще видите, че ушите ни са станали по един лакът дълги, то е, защото полякът ги дърпа. Не знам как ни дебне, но все ни издебва. Ние също искаме да го издебнем, та да си върнем за всичко и щом го виждаме, скачаме всички. Кой с дърво, кой с камък се юрваме при удареното от гръм дърво и почваме да сърдим стършелите. Стършелите бучат, мърморят под нос, първите се показват навън да огледат какво има, а ние бегом назад, при стоката, мотаме се около нея и се правим на разсеяни. Полякът върви важен, понамества си капата, стъпва изтежко и изведнъж като рипва. „Де жено!“ — почва да вика той и да бие из въздуха с държавната капа. Обаче стършелът пет пари не дава за държавната капа, ами гони и хапе. Да видиш, като се намери в небрано лозе, полякът как бяга! Стиска държавната капа да не я изтърве някъде и бяга, та само петите му се виждат из въздуха. „Айде, викаме си ние, ела пак да ни дърпаш ушите!...“ Изглежда, че има господ! Затуй ние все храним някаква надеждица, че можем да си отмъстим. Ако не е надеждицата, трудно ще издържим в полето.

Лош народ много, ама и добър народ много минава. Понякога ние си лежим по гръб в ливадите, гледаме как над нас плуват облаци и си приказваме, че ще бъде много хубаво, ако при нас се отбие някой магьосник и попита всички ни кой какво желае. Един ще иска червена капа, друг свирка, трети друго нещо ще измисли. Зная, че всеки от нас е намислил какво да иска от магьосника. Аз също съм си намислил. Много често говорим за него, но него го няма. Ей го, и сега, след като стършелите прогониха поляка, лежим, бърбрем си за магьосника и си правим сметката колко ще бъде хубаво, ако се зададе. По-големите деца разправят, че господ например се преправял в скъсани дрехи, вземе една торбичка, тояга вземе и лула, па тръгва да обикаля земята. Ако си лош с него, лошо те чака, ако се държиш добре, той те дарува я с имане, я с палати, я с царски дъщери. Той само да рече да се зададе,

ела да видиш ти как ще се изпотрепем да бъдем добри с него. Обаче не се задава!

Ами, не се задава!... „Ей го, момчета, я гледайте“ — вика едно от децата и ние се изправяме да гледаме. Към нас право през кръстосаните сребърни паяжини иде старец. Тояга държи, дими с лула, на рамото му праметната торба, отвсякъде от него висят дрипи. Иде той, цялата му глава бяла, очите му присвити и тъй както гледаме, май че ще излезе преправен човек. „Добра среща, дедо!“ — почваме да викаме ние, а той ни поздравява с тоягата, вади лулата от устата си и отвърща: „Дал бог добро, деца! Да имате и малко водица да пийна, пресъхна ми гърлото!...“ „Ей сега, дедо, ей сега, студена ще донесеме, тая в кратуните се е стоплила!“

Па се юрваме ние с кратуните право при хайдушкото кладенче. По-големите по-напред, а това, що е ситнорак, пъпле отзаде. Големите вече са налели и се връщат, а ние още не сме стигнали кладенчето. Стигаме кладенчето, де що има жаба, всичко се изпокрило, лежи на дъното и не смее да мръдне. Всички викат да не се закачат жабите, щото ще размътят водата, и докато наливаме кратуните, си приказваме, че тоя старец не е като другите старци, сигурно е някой преправен магьосник. Той е намерил най-скъсаното на тоя свят, облякъл се е в него, да не го познаят хората, и е тръгнал да обикаля земята. Хайде сега, бегом назад. Големите, вече обградили стареца, той седи на тревата, тъпче си лулата с тютюн, отпива вода от кратуните, благославя и на всички ни вика: „Сполай! Сполай!“ Ние само клатим глави и подсмърчаме.

Отпочина си старецът, запали си отново лулата. „Останете със здраве“ — ни каза и замина към слънцето. Ние стоим, гък не смеем да кажем и гледаме как старецът върви със своята тояга право към залеза на слънцето. По едно време той влезе в слънцето и изчезна. Тогава се разприказвахме и подбрахме кравите, та право към селцето. Гледаме по-бързичко да вървим и всеки от нас си точи зъбите и всеки се поусмихва. Сигурно всички си мислим едно и също, как ще се надвесим от баира, как ще погледнем долу в дупката, дето е селцето, и вместо селцето ще видим да се издигат там големи палати, а по палатите стоят майките ни като царици и ни чакат да се зададем с добитъка. А бащите ни, и те като царове, седят по балконите на

палатите и режат тютюн или си свиват цигари от вестник. Отделно пък това, дете е сърма, злато и прочее...

Така си мислим и се надвесваме над селцето.

Палати ли?

Кокошки крякат навсякъде, едни свине, плоски като триони, с по един метър зурли, цепят със зъби дъските и квичат до небесата, пред всяка вратница ни чака по една суровица и чуваме ние подземни гласове да ни питат: „Вие ли бе, обесници, разсърдихте стършелите, та изпоядоха поляка? А!“... И ни подбират суровиците, та ни натикват в миши дупки! А ние чакахме да ни посрещнат царици!

Надеждите ни тъй са се пръквали по пасищата и пак по пасищата са издъхвали. Много надежди помня от детските си години, накъдето и да се обърне човек тогава, беше пълно с надежди. Те се раждаха и умираха пред очите ни, но все някъде в някое ъгълче на душата оставаше тайната вяра, че ще се сбъдне някой ден някоя от нашите надежди, иначе за какво сме си късали жилите да носим вода с катуни! Или за какво сме бесели жабата? Животът на възрастния човек съществува, като че само да разруши живота от детството, макар че не всичко успява да разруши. И сега, като вървя, чувам някой да ми подсвирне. Обръщам се — зад мене все непознати лица. Оглеждам старателно и тогава между краката на непознатите виждам да стои моят кос от детството, гледа ме и примигва с едно око, сякаш ме пита: „Къде? Къде?“ „Ей, хора, казвам тогава на непознатите, гледайте да не ми сгазите коса в тая навалица!“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.